

<https://doi.org/10.46630/nisun.9.2020>

Библиотека
НАУЧНИ СКУПОВИ

Уредник издавачког центра
Проф. др Душан Стаменковић

Програмски одбор

Др Наталија Јовановић, редовни професор, декан Филозофског факултета
Др Владимир Хедрих, ванредни професор, продекан за међународну сарадњу
Филозофског факултета
Др Зоран Јовановић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Јасмина Шаранац Стаменковић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Горана Ђорић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Марија Јовановић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Мирјана Илић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Миодраг Миленовић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Данијела Костадиновић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Јелена Лепојевић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Јасмина Ђорђевић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Ивана Миљковић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Милена Каличанин, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Бојан Благојевић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Николета Момчиловић, наставник страног језика Филозофског факултета у Нишу
Мср Љиљана Скробић, асистент Филозофског факултета у Нишу

Организациони одбор

Др Гордана Ђигић, доцент, продекан за науку Филозофског факултета у Нишу
Др Драган Тодоровић, ванредни професор, продекан за финансије Филозофског факултета у Нишу
Др Небојша Милићевић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Дејан Антић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Јелена Максимовић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Анка Михајлов Прокоповић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Мирјана Бојанић Ђирковић, асистент Филозофског факултета у Нишу
Др Виолета Џонић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Петра Митић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Милица Радуловић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Владимир Ђурић, асистент Филозофског факултета у Нишу
Мр Маја Стефановић, наставник страног језика Филозофског факултета у Нишу
Мср Нина Павловић, асистент Филозофског факултета у Нишу
Мср Иван Николић, асистент Филозофског факултета у Нишу
Мср Нина Судимац, асистент Филозофског факултета
Мср Бојана Пуцаревић, асистент Филозофског факултета у Нишу

Универзитет у Нишу
Филозофски факултет

НАУКА И САВРЕМЕНИ УНИВЕРЗИТЕТ 9

НОВИ ПРАВЦИ ИСТРАЖИВАЊА У ДРУШТВЕНИМ И ХУМАНИСТИЧКИМ НАУКАМА

Тематски зборник радова

Уреднице издања
Јасмина Шаранац Стаменковић
Љиљана Скробић
Мирјана Илић
Милена Каличанин

Ниш, 2020.

Рецензенти

Др Бисера Јевтић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Весна Николић, редовни професор Факултета заштите на раду у Нишу
Др Горан Максимовић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Драгомир Бонцић, научни саветник Института за савремену историју у Београду
Др Зорица Станисављевић Петровић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Марина Матејевић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Надежда Јовић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Славиша Недељковић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Снежана Милосављевић Милић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Татјана Пауновић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Виолета Џонић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Данијела Костадиновић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Данијела Петковић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Дејан Марковић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Драгана Павловић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Зоран Станковић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Иван Бецић, виши научни сарадник Института за српску културу у Лепосавићу
Др Ирена Љубомировић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Ирена Цветковић Теофиловић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Јасмина Ђорђевић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Јелена Јовановић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Јелена Максимовић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Марија Јовановић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Милена Каличанин, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Мирко Ивковић, ванредни професор у пензији Универзитета у Бањој Луци
Др Мирослав Пешић, ванредни професор Филозофског факултета у Нишу
Др Ана Јањушевић Оливери, доцент Филозофског факултета у Косовској Митровици
Др Анка Михајлов Прокоповић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Бојан Благојевић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Владимир Ђурић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Дејан Антић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Драгана Јовановић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Душан Тодоровић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Ивана Миљковић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Ивана Митић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Ивана Стојановић Прелевић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Јасмина Шаранац Стаменковић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Јелена Лепојевић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Јелена Петровић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Љиљана Јанковић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Љиљана Петровић, доцент Факултета уметности у Нишу
Др Марија Вујовић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Марија Марковић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Наташа Симеуновић Бајић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Николета Момчиловић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Татјана Трајковић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Татјана Трајковић, доцент Филозофског факултета у Нишу
Др Урош Шешум, доцент Филозофског факултета у Београду
мр Дамјана Панић, асистент Филозофског факултета у Нишу

САДРЖАЈ

I ИСТОРИЈА И ДРУШТВЕНО ХУМАНИСТИЧКЕ НАУКЕ

Уводна реч уредника (Јасмина Шаранац Стаменковић и Љиљана Скробић)	11
---	----

ИСТОРИОГРАФИЈА И САВРЕМЕНО ДРУШТВО И ИСТОРИЈСКО НАСЛЕЂЕ БАЛКАНСКОГ ПОЛУОСТРВА КРОЗ ВЕКОВЕ (ОД АНТИКЕ ДО САВРЕМЕНОГ ДОБА)

Влада Станковић: ИМА ЛИ ИСТОРИОГРАФИЈА „ЗАДАТАК” ДАНАС?	15
Младен Живић: ИСТОРИЈСКИ ЗНАЧАЈ НАТПИСА НА ЗМИЈСКОМ СТУБУ ИЗ ДЕЛФА	23
Предраг Мутавцић, Мерима Кријези: ЈЕЗИК КАО ИСТОРИЈСКИ ПОДСЕТНИК – О ЕТНОНИМУ ТУРЧИН У ФРАЗЕОЛОГИЈИ ГРКА, АЛБАНАЦА И СРБА	33
Милош Ђорђевић: ИНФРАСТРУКТУРНЕ ИНОВАЦИЈЕ У СРБИЈИ У ПРВОЈ ПОЛОВИНИ 18. ВЕКА	49
Бојан Панић: ПОМОЋ КНЕЗА МИЛОША ЦРКВАМА И МАНАСТИРИМА ВАН КНЕЖЕВИНЕ СРБИЈЕ (1831-1838)	59
Ненад Анжел: ЗНАЧАЈ ОСНИВАЊА СЕЊСКОГ РУДНИКА ЗА ИНДУСТРИЈСКИ И ПРИВРЕДНИ РАЗВИТАК СРБИЈЕ У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА	73
Мирослав Пешић, <u>Божица Младеновић</u> : ЗАСЕДАЊЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ У КРАГУЈЕВЦУ И ДОНОШЕЊЕ ПРВОГ ЗАКОНА О СЛОБОДИ ШТАМПЕ 1870. ГОДИНЕ	81
Никола Арсић: ПИСМО ЂОРЂА МЛАДЕНОВИЋА КНЕЗУ МИЛАНУ ОБРЕНОВИЋУ ИЗ 1870. ГОДИНЕ	93
Ирена Љубомировић: ВУЛИЋЕВО ВИЂЕЊЕ ДЕЛА ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ ЕЛИТЕ С КРАЈА XIX И ПРВЕ ПОЛОВИНЕ XX ВЕКА	101
Славољуб Станковић: ИНЖЕЊЕРИЈСКИ ПУКОВНИК ПЕТАР (АЋИМА) ПРОКИЋ (Крагујевац, 20. 06. 1875-03. 02.1952, Београд), ЗАВЕРЕНИК ИЗ МАЈСКОГ ПРЕВРАТА, ДВОСТРУКИ ВИТЕЗ ОРДЕНА КАРАЂОРЂЕВЕ ЗВЕЗДЕ...	115
Александар Миљковић: КРИЈУМЧАРЕЊЕ ОРУЖЈА ИЗ СРБИЈЕ И ЊЕГОВА ПРОДАЈА АРБАНАСИМА У КОСОВСКОМ ВИЛАЈЕТУ 1905-1906. ГОДИНЕ	125

Дејан Антић: ПОДЕЛЕ И ПОТРЕСИ У ВМОРО-у (1904-1908)	139
Иван Ристић: АКТИВНОСТИ ВМОРО-а ИЗ АЛБАНИЈЕ ПРОТИВ КРАЉЕВИНЕ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА	151
Бојан Симић: АТЕНТАНТ У НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ МАРТА 1936. ГОДИНЕ – ПОЗАДИНА, СУДСКИ ПРОЦЕС, ПОСЛЕДИЦЕ	163

САВРЕМЕНЕ ИНТЕРПРЕТАЦИЈЕ АНТИЧКЕ ФИЛОЗОФИЈЕ

Душица Ђокић: САВРЕМЕНЕ ПЕРСПЕКТИВЕ У ТУМАЧЕЊУ АРИСТОТЕЛОВЕ ТЕОРИЈЕ О ДУШИ	177
Тамара Плећаш: СТОИЧКА ТЕРАПИЈА ПРЕКОМЕРНИХ ЕМОСИЈА И САВРЕМЕНЕ РОЛЕМИКЕ	191

МЕТОДОЛОШКИ ПРОБЛЕМИ САВРЕМЕНЕ ФИЛОЗОФИЈЕ

Milica Smajević: PROSVEĆENOST U KANTOVOJ MISLI – METODOLOŠKE PRETPоставKE I AKTUELNOST U SAVREMENOJ FILOZOFIJI	205
Vanja Subotić: EXPERIMENTAL TURN IN ORDINARY LANGUAGE PHILOSOPHY OR HOW I LEARNED TO STOP WORRYING AND LOVE EMPIRICAL TESTING OF INTUITIONS.....	217

САВРЕМЕНИ ИЗАЗОВИ У ПЕДАГОГИЈИ

Марина Матејевић, Александра Видановић, Марија Ђорђевић: ВАСПИТНИ СТИЛ ОЧЕВА У КОНТЕКСТУ ПОРОДИЧНЕ ФУНКЦИОНАЛНОСТИ	229
Весна Николић, Тамара Вукић: ОДРЖИВИ РАЗВОЈ КАО ИЗАЗОВ САВРЕМЕНОГ УНИВЕРЗИТЕТСКОГ ОБРАЗОВАЊА	247
Марија М. Јовановић, Весна Љ. Минић: СЕМИНАР КАО ДИДАКТИЧКА ФОРМА УСАВРШАВАЊА НАСТАВНИКА ...	265
Милан Станковић, Марјан Миланов: МУЛТИФУНКЦИОНАЛНА ОСНОВНА ШКОЛА – ОД ИДЕЈЕ ДО ПРАКСЕ	281
Zoran B. Stanković, Jelena S. Osmanović, Milica M. Dimitrijević: RAZVOJOBRAZOVNE TEHNOLOGIJE I IKT GRUPE PREDMETA U VISOKOŠKOLSKOM OBRAZOVANJU: Predmetna analiza zastupljenosti u Srbiji i okruženju	297
Jelena Maksimović, Danijela Milošević: TEORIJSKA ANALIZA UTICAJA MEDIJA NA VRŠNJAČKO NASILJE	311
Dragana Jovanović: PREGLED I ANALIZA SAVREMENIH ISTRAŽIVANJA BARIJERA PARTICIPACIJE ODRASLIH U OBRAZOVNIM AKTIVNOSTIMA	323

ПСИХОЛОГИЈА И КВАЛИТЕТ ЖИВОТА

Mila Dosković, Igor Ranisavjev: DOŽIVLJAJ TELA, SAMOPOŠTOVANJE I KVALITET ŽIVOTA STUDENATA PSIHOLOGIJE I STUDENATA FAKULTETA SPORTA I FIZIČKOG VASPITANJA	343
--	-----

МЕДИЈИ ПРЕД САВРЕМЕНИМ ИЗАЗОВИМА

Marija Z. Vujović: REPREZENTACIJA ŽENA NA FOTOGRAFIJAMA U DNEVNOJ ŠTAMPI U SRBIJI	361
Anka Mihajlov Prokopović: DRUŠTVENI MEDIJI, MLADI I VESTI: NOVI MODEL RECEPCIJE INFORMATIVNOG SADRŽAJA	373
Plija Milosavljević: VIDEO IGRE KAO NOVI MEDIJ – STAVOVI STUDENATA NOVINARSTVA U SRBIJI	385

II НАЦИОНАЛНА ФИЛОЛОГИЈА

Уводна реч уредника (Мирјана Илић)	403
Милица Михајловић: БАЛКАНИСТИЧКЕ ОДЛИКЕ ПОЕТСКИХ ЗБИРКИ МИРОСЛАВА ЦЕРЕ МИХАЈЛОВИЋА	405
Јована Стевановић: СЕМАНТИЧКА АДАПТАЦИЈА ЛЕКСИКЕ У ГОВОРИМА ПРИЗРЕНСКО-ТИМОЧКЕ ДИЈАЛЕКАТСКЕ ОБЛАСТИ	423
Александра Антић: МОРФОЛОШКЕ ОДЛИКЕ ЈЕЗИКЕ БАРАЊСКОГ ПРЕПИСА ДУШАНОВОГ ЗАКОНИКА	439
Данијела Ђорђевић, Тијана Весић Павловић: УПОТРЕБА ДЕКОМПОНОВАНОГ ПРЕДИКАТА У НАУЧНИМ РАДОВИМА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	455
Марија Слобода: ЕПОХА ИЗ УГЛА КЊИЖЕВНЕ ПЕРИОДИКЕ: СРПСКИ РЕЛАИЗАМ	469
Биљана Солеша: ЛИКОВИ УЧИТЕЉИЦА У ПРОЗИ СРПСКОГ РЕАЛИЗМА	481
Мирјана Бојанић Ћирковић: СИГНАЛИЗАМ У РОМАНУ ШАМАНИЈАДА СЛОБОДАНА ШКЕРОВИЋА	497
Милица Перић: УСПОМЕНА НА РОДИТЕЉЕ - РОМАН ЦИНК ДАВИДА АЛБАХАРИЈА ИЛИ ГУБЉЕЊЕ У ВИШКУ СВЕТОВА	511

III СТРАНЕ ФИЛОЛОГИЈЕ

Уводна реч уредника (Милена Каличанин)	523
Vladislava Gordić Petković: KNJIŽEVNOST U DOBA TEHNOLOŠKE EKSPANZIJE: REVALORIZACIJA REALIZMA	527
Ljiljana Marković: MOOK – NEŠTO NOVO ‘POD NEONOM’ – STUDIJA SLUČAJA	541
Велимир Илић, Ненад Благојевић: КОРИШЋЕЊЕ КЊИЖЕВНОСТИ НА ЧАСОВИМА РУСКОГ ЈЕЗИКА У СРПСКОМ ОБРАЗОВНОМ СИСТЕМУ СА ЦИЉЕМ РАЗВИЈАЊА МОТИВАЦИЈЕ ЗАУЧЕЊЕ РУСКОГ	555
Јелена Лепојевић: СУПСТАНТИВАТИ У ОКВИРИМА ПРОГРАМА ЗА СРЕДЊУ ШКОЛУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	565
Весна Космајац: СЕМАНТИКА ГЛАГОЛА ИЋИ И ЊЕГОВИХ ДЕРИВАТА У РАЗЛИЧИТИМ ЖАНРОВИМА НА МАТЕРИЈАЛУ РУСКОГ И СРПСКОГ ЈЕЗИКА	577
Катарина Кржељ: ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА У СИЛАБУСИМА ЗА НЕМАЧКИ ЈЕЗИК СТРУКЕ	591
Danijela Đorović: USMENE PREZENTACIJE STUDENATA U NASTAVI ITALIJANSKOG KAO JEZIKA STRUKE	607

IV

**СТРАНЕ
ФИЛОЛОГИЈЕ**

УВОДНА РЕЧ

Научни скуп „Наука и савремени универзитет” традиционално представља једну од пратећих манифестација Дана Филозофског факултета у Нишу. Девети пут по реду ова конференција је одржана у новембру 2019. године. Овај део зборника заснива се на селекцији радова представљених у оквиру НИСУН 9 сесија посвећеним разноврсним темама у области стране филологије.

Први прилог у трећем делу зборника радова страних филологија заснива се на пленарном предавању Владиславе Гордић Петковић. У раду под називом „Књижевност у доба технолошке експанзије: ревалоризација реализма” ауторка говори о потреби да се преиспитају учинци технологије у савременом роману, као и промене у приступу реалистичком приповедном поступку на изабраном корпусу савремене англофоне и српске прозе. Нарочита пажња у раду поклања се напорима (како читалаца, тако и теоретичара) да се у нову дефиницију реалистичког укључе сви аспекти дигиталне димензије свакодневице, односно свест о различитим концепцијама упоредних светова: света емпиријске и света виртуелне реалности. Дискусији о географској и културној димензији у романима Тађе Ступар Трифуновић и Љубице Арсић, Горана Петровића и Воје Чолановића неизоставно се додаје и виртуелна димензија као замена за измаштано и нестварно, димензија која подразумева стварање нових веза и перспективу живота у страном свету, отуђеност садашњег тренутка или пак трауматичну прошлост.

Рад Љиљане Марковић, „МООК: Нешто ново „под неоном” – студија случаја”, говори о едукативном аспекту дигитализације. Наиме, после бројних онлајн курсева и образовања на даљину, масовни отворени онлајн курс (МООК) постаје важна новина у образовању до које доводи развој ИТ и средстава масовне комуникације. Ауторка дискутује основне карактеристике МООК-а, предности и проблеме са којима се суочавају предавачи и полазници. Основни проблем овог иновативног образовног приступа огледа се, између осталог, у мотивацији полазника курса. У другом делу рада представљено је искуство рада у својству фасилитатора на МООК-у Integrating Critical Thinking Skills into the Exploration of Culture in an EFL Setting у организацији World Learning, као део програма American English E-Teacher.

Након англиста, следећи сегмент трећег дела зборника посвећен је темама којима су се на скупу бавили русисти. Предмет истра-

живања рада Велимира Илића и Ненада Благојевића односи се на проналажење могућности повећања заступљености часова руског језика, на којима се обрађују дела руске књижевности, у складу са прописаним наставним планом и програмом у основним и средњим школама, као и предлагање најадекватнијих методичких приступа, којима би се могао подстаћи развој мотивације за учење овог страног језика у основној и средњој школи, као и наставак учења у наредном образовном циклусу. Полази се од става да књижевност (заједно са осталим гранама уметности), уз одговарајући методички приступ, у великој мери може подстаћи мотивацију ученика за учење руског језика, а тиме и позитивно утицати на успешност усвајања знања и вештина, предвиђених наставним планом и програмом.

У раду „Супстантивати у оквирима програма за средњу школу републике Србије” Јелена Лепојевић истражује концепт супстантивизације као специфичан творбени поступак и начин њене обраде на часовима руског језика у средњој школи. У раду се, примењујући модел компаративно-конфронтативне анализе, указује на недостатке материјала који се налази у актуелним уџбеницима, даје предлог ефективнијег и сврсисходнијег начина обраде наведене теме, предлага наставни материјал и најадекватнији тип вежбања који би пратио увођење овакве наставне теме.

Фокус истраживања рада Весне Космајац заснива се на модификованој семантици глагола *идти/ићи* и њихових префиксалних деривата у жанровима научног текста и вести. Рад се превасходно бави питањем на који начин одлике функционалних стилова и поменутих жанрова мењају основно значење глагола. У жанру научног текста у руском језику поменути глагол није изразито заступљен. Већу фреквенцију употребе има глагол *ходить* и његови префиксални деривати, јер их одликују бројна пренесена значења. За разлику од руског, у научним текстовима српског језика не проналазимо глагол *ходати*, због његовог уског значења, али је изразито заступљен глагол *ићи* и већина његових префиксалних деривата (*доћи*, *долазити*, *изаћи* и сл.). Жанр вести је флексибилнији у оба језика. У вестима наративног карактера чешће се срећу глаголи кретања у свом примарном значењу, док се у вестима аналитичког карактера глаголи кретања употребљавају углавном у пренесеном значењу. Томе погодује изразита полисемичност глагола *идти/ићи*. У публицистичким текстовима наведени глаголи употребљавају се и у склопу декомпонованог предиката, али и фразеологизама, што је, такође, предмет анализе овог прилога.

Последњи сегмент овог дела зборника посвећен је радовима из области језика струке. Катарина Кржељ у раду „Интеркултурна компетенција у силабусима за немачки језик струке” истиче да у посткомуникативној дидактици страних језика интеркултурна

компетенција представља један од основних циљева учења страних језика. Упркос томе, очите су разлике у начину на који се интеркултурна компетенција третира у силабусима за наставу немачког језика струке на нефилолошким факултетима. Значај интегрисања интеркултурних садржаја у високошколско образовање на нефилолошким факултетима код нас није до сада био предмет анализе, а заступљеност интеркултурног учења у курикулумима и силабусима није истраживана. Циљ поменутог истраживања је да се утврди да ли су у силабусима дефинисани циљеви и исходи који омогућавају развијање интеркултурне компетенције. Резултати анализе указују како на недовољну заступљеност елемената интеркултурног учења, тако и на потребу иновирања силабуса за немачки језик струке на нефилолошким факултетима у Републици Србији.

И коначно, Данијела Ђоровић у свом прилогу истиче значај усмене презентације у евалуацији језичких и комуникативних постигнућа студената. У раду је најпре дат осврт на изучавање страног језика струке за потребе студената друштвено-хуманистичких наука с посебним акцентом на усмене презентације, које чине неизоставни сегмент наставе и предиспитну обавезу студената Филозофског факултета Универзитета у Београду још од 2006. године. Затим је приказано истраживање спроведено на овом факултету на узорку од 35 презентација које су током 2017/2018. и 2018/2019. године реализовали студенти друштвено-хуманистичких наука, који уче италијански језик струке. Циљ истраживања је да се испита квалитет и ефикасност усмених презентација студената као облика наставне активности и предиспитне обавезе. Резултати истраживања указују на то да поред неспорних позитивних ефеката, припрема, извођење и оцењивање презентација овој категорији студената често доноси велике изазове и потешкоће које могу довести у питање њихову корисност и оправданост. Као основни проблем у реализацији овог задатка издваја се недовољно висок ниво језичких компетенција студената.

Распон питања о којима је било речи у овом зборнику радова прилично је разнолик. Ипак, заједнички чинилац дискутованих тема, од глобалне дигитализације у анализи књижевних дела и у едукативним садржајима, преко креирања и побољшавања постојећих програма страних језика, па до концепта интеркултурне компетенције и методе усмених презентација, представља, осим квалитетног научног садржаја, актуелни пресек предности и мана са којима се представници стране филологије свакодневно сусрећу у теорији и пракси. Стога се надамо да ће радови објављени у овом делу зборника бити од користи како колегама наставницима, тако и студентима у овој научној области.

И на самом крају уводне речи, захваљујем се секретарици ове публикације, мср Нини Судимац, на ажурности, ефикасности и огромном труду уложеном како у организацију НИСУН-а 9, тако и у прикупљање и дистрибуирање појединачних радова.

У Нишу, новембар 2020. год.

уред. проф. др Милен Каличанин

ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА У СИЛАБУСИМА ЗА НЕМАЧКИ ЈЕЗИК СТРУКЕ

Апстракт: Интеркултурна компетенција као једна од кључних компетенција представља интегрални део великог броја оквира компетенција за 21. век. Као генеричка и трансверзална компетенција она се може развијати и у формалном и у неформалном контексту у свим етапама образовања. У посткомуникативној дидактици страних језика интеркултурна компетенција представља један од циљева учења страних језика. Упркос томе, очите су разлике у начину на који се интеркултурна компетенција третира у силабусима за наставу немачког језика струке на нефилолошким факултетима. Значај интегрисања интеркултурних садржаја у високошколско образовање на нефилолошким факултетима код нас није до сада био предмет анализе, а заступљеност интеркултурног учења у курикулумима и силабусима није истраживана. Циљ истраживања био је да се утврди да ли су у силабусима дефинисани циљеви и исходи који омогућавају развијање интеркултурне компетенције. Сходно циљу извршена је анализа циљева и исхода учења, као и анализа приступа културолошким садржајима (фактографског, комуникативног, интеркултурног или транскултурног) на којима се заснивају одабрани садржаји заступљени у силабусима за немачки језик струке на нефилолошким факултетима. Подаци су добијени методом анализе садржаја 14 силабуса за немачки језик струке на нефилолошким факултетима. Резултати анализе указују на недовољну заступљеност елемената интеркултурног учења, и на потребу иновирања силабуса за немачки језик струке на нефилолошким факултетима у Републици Србији.

Кључне речи: интеркултурна компетенција, силабуси, немачки језик струке на нефилолошким факултетима

Увод

Развој трансверзалних компетенција, међу којима значајно место заузима интеркултурна компетенција, постало је неопходан услов за активно учествовање у савременом друштву знања, и у складу је са стварним потребама тржишта рада. Стога се образовне политике већине европских земаља базирају на концепту чију окосницу чине кључне компетенције. Под кључним компетенцијама подразумева се скуп знања, вештина и вредносних ставова који се сматрају предусловом за успешно решавање проблема (Правилник о стандар-

дима компетенција за професију наставника и њиховог професионалног развоја, 2011, стр. 1) .

Значај интеркултурне компетенције у академском образовању треба сагледати и у светлу све интензивнијег умрежавања универзитетских центара, које омогућава размену студената или обављање професионалне праксе на говорним подручјима земаља чији се језик изучава. Кроз програме размене или професионалне праксе универзитети и остале институције које се баве разменом студената настоје да омогуће студентима развијање социјалних и културних компетенција како би им побољшали шансе за професионални успех (DAAD, 2014). У том смислу и Научни одбор Берлинске научне конференције упућује позив свим учесницима ангажованим у примени Болоњске декларације да се заложе за развој плурилингвизма и интеркултурне компетенције у циљу уједињења европског високошколског система (Филиповић, 2008: 93). Будући да је Закон о вискомом образовању Републике Србије, донет 2005. усаглашен са принципима Болоњске декларације и са одредбама Берлинске декларације, развијање интеркултурне компетенције се сматра једним од циљева академског образовања у Републици Србији.

Интеркултурна компетенција је, као и друге кључне компетенције, генеричка и не везује се за један од предмета или групу предмета, те стога остаје отворено питање у оквиру којих предмета би се она најефикасније могла развијати. Имајући у виду тесну везу језика и културе, настава страних језика чини адекватан оквир за развијање ове кључне компетенције. Иако је у методици наставе страних језика општеприхваћено полазиште да се језик и култура не могу одвојити и да су знања о језику уједно и знања о култури, неопходно је детаљније анализирати које садржаје културе и са којим циљем би требало интегрисати у наставу страних језика, као и у којој мери они доприносе развијању интеркултурне компетенције. Да би се развила интеркултурна компетенција није довољно само знање о културном контексту, већ је неопходно да се студенти оспособе, да свесни своје културне детерминисаности и социјалног идентитета, ступе у отворен однос са другима и адекватно и са поштовањем реагују у очекиваним и у неочекиваним ситуацијама (Byram, Gribkova&Starkey, 2002: 11–13). Да би студенти у интеркултурним ситуацијама успешно и примерено комуницирали, поред знања неопходне су им и специфичне вештине и ставови (Deardorff, 2011: 69).

Смернице за интегрисање интеркултурног учења у наставу страних језика налазимо у документу Заједнички европски оквир за учење, наставу и оцењивање језика¹, објављеном 2001. године. Наведени документ Савета Европе има неколико функција. Осим што представља заједничку базу за израду наставних планова и програма, креирање уџбеника и евалуацију постигнућа, дефинише нивое компетенција/способности који омогућавају праћење постигнућа, документ даје смернице за његову интерпретацију која уважава културне специфичности средине у којој се примењује (ЗЕО, 2002: 9). Међутим, будући

¹ У даљем тексту ЗЕО.

да се смернице за интеркултурно учење морају интерпретирати и у складу са специфичностима социокултурног контекста у којем се процес учења одвија, а његова разноликост онемогућава дефинисање универзалнијих, општеважећих смерница, аутори ЗЕО постављају следећа питања: а) која социокултурна искуства и знања се могу очекивати код ученика, б) која нова искуства и знања о друштвеном животу у полазној и циљној култури морају стећи ученици да би могли да реше комуникативне задатке, ц) какву свест о односу између полазне и циљне културе морају развити да би могли да развију интеркултурну компетенцију (ЗЕО, 2002: 117).

Интеркултурна компетенција у настави страних језика

На питање које културолошке садржаје би у настави страних језика требало обрађивати и са којим циљем, кроз историју методике наставе страних језика давани су различити одговори, из којих су временом настајали нови методички концепти. На формирање нових концепата пресудну улогу, поред друштвено-политичких збивања, имали су и имају методичко-дидактички принципи на којима се темељи настава страних језика. Стога се промене у концептима бављења културолошким елементима не могу сагледати и разумети независно од наставних метода које се користе у настави страних језика. У том контексту се у методици немачког језика прави разлика између преткомуникативне, комуникативне и посткомуникативне (термин Еберхарда Пифоа из 1990), односно неокомуникативне (термин Франка Кенига из 1991) наставе страних језика, које се међусобно разликују према наставним циљевима, садржајима, методама и техникама рада. У основи „комуникативне прекретнице“, до које долази седамдесетих година 20. века, налазе се идеје енглеског контекстуализма, англосаксонска теорија говорних чинова и тврдње немачког англисте Ханса-Еберхарда Пифоа да главни циљ учења страних језика мора бити стицање комуникативне компетенције (Reinfried, 2001: 4). Тај преокрет огледа се у ревизији до тада важећих циљева преткомуникативне наставе, а то је у граматичко-преводној методи било стицање декларативних знања, а у директној методи развијање језичког осећаја (Neuner, Hunfeld, 1993: 35). Комуникативна метода 80-их година 20. века допуњена је новим методским концептима, који не доводе до стварања потпуно новог, затвореног концепта, већ до надоградње постојеће методе мноштвом разноврсних техника учења и поучавања. Принципи нове посткомуникативне, односно неокомуникативне наставе страних језика су акциона усмереност, холистички приступ учењу и оријентисаност ка ученицима (Reinfried, 2001: 10), при чему значајно место у њој заузима и интеркултурно учење.

Већина методичара са немачког говорног подручја (Charput 1997, Johnen 2008, Zeuner 2004) сагласна је да се интеркултурна компетенција мора одредити као надређени наставни циљ, односно да се у наставну праксу, поред прагматичне и функционалне димензије у већој мери мора интегрисати и социоафективна димензија, која у жижу наставног збивања ставља разумевање стра-

не културе, ослобађање од предрасуда, развијање толерантног и напуштање етноцентричног става (House, 1996: 3). И наставници немачког језика² сматрају да је интеркултурна компетенција значајна, да настава може утицати на ослобађање од предрасуда, и да стога овој компетенцији треба посветити више пажње (Кржељ, Половина, 2019: 124).

Циљеви наставе страног језика струке

Настава старног језика струке сматра се варијантом наставе страних језика са специфичним циљем, а то је да се у складу са потребама полазника развије практична компетенција у струци (Fearn, 2002: 169). Под практичном компетенцијом (*Handlungskompetenz*) у струци подразумева се способност полазника да се информишу и споразумеју на страном језику, односно да у складу са својим интенцијама извуку информације из писаних и усмених текстова, и да могу да се изразе једнозначно и диференцирано у складу са својим стручним знањем (Buhlman, Fearn, 2000: 87). Услов за развијање практичне компетенције у струци јесте познавање особености стручне комуникације која је увек детерминисана циљном културом, традицијом и положајем струке у друштву (*Ibidem*). Да би студенти могли да развију ову врсту компетенције на циљном језику неопходна су им језичка и комуникативна средства, односно вештина да адекватном применом језичких, стручних и интеркултурних средстава остваре комуникацију у професионалним ситуацијама (Moro, 2007: 40).

Један од дидактичко методичких и педагошких принципа наставе страних језика струке је управо сензибилизација за интеркултурне аспекте, поред осталих, међу којима су и: развијања аутономије, оријентација ка комуникацији и деловању, оријентација ка студентима, повезаност са професијом и струком, методичка и медијска разноликост. Поменути принципи у тесној су вези са циљевима наставе страног језика струке, принципима селекције садржаја, избором метода рада и вредновањем постигнућа. Када је реч о сензибилизацији за интеркултурне аспекте, важно је нагласити да се она не сме редуковати на пуку трансмисију знања о датостима циљне културе, већ да је неопходно активно, контрастивно и критичко промишљање питања релевантних за разумевање циљне културе (Moro, 2007: 41). Стога би настава страног језика струке требало да подстиче упознавање, освешћивање и разумевање сличности и разлика између полазне и циљне културе као и развијање свести о културној детерминисаности сопственог опажања. Један од парцијалних циљева наставе страних језика усмерене ка сензибилизацији за интеркултурне аспекте јесте и препознавање предрасуда и стереотипа, њихова анализа и њихово поступно разграђивање (Glaboniat et al., 2005: 36).

Интеркултурна компетенција, односно сензибилизација за интеркултурне аспекте инкорпорирана је као циљ у великом броју курикулума за наставу

² У истарживању спроведеном 2019. године учествовало је 100 наставника немачког језика који предају у свим типовима институција које се баве поучавањем немачког језика у Републици Србији: основне и средње стручне школе, гимназије, факултети и школе страних језика.

немачког језика струке на нефилолошким факултетима у Европи (курукулуми за немачки језик струке на нефилолошким факултетима Пољске, Чешке и Словачке (2006), Хрватске (2008), Србије (2010), Босне и Херцеговине (2011), Македоније (2013), Украјине (2014), као и курукулумима Румуније, Белорусије, Италије и Француске (који су у изради)).

Функција упознавања циљне културе у настави страних језика и принципи селекције културолошких садржаја

Да би се могла извршити анализа садржаја силабуса за немачки језик струке на нефилолошким факултетима и одговорити на питање да ли дефинисани циљеви, селектовани садржаји и методе рада омогућавају развијање интеркултурне компетенције, неопходно је анализирати циљеве бављења циљном културом и културолошке садржаје који су специфични за различите методичке приступе.

Упознавање циљне културе је кроз историју имало различите функције, а приказ циљне културе увек је ограничен на елементе и садржаје који се уклапају у актуелну методу, и у складу су са актуелним друштвено-политичким збивањима. Међутим, будући да не доприноси свако бављење културолошким садржајима развијању интеркултурне компетенције, значајно је анализирати функције које је упознавање циљне културе имало у оквиру одређеног приступа.

У последња два века културолошки садржаји имали су различите функције, а у настави страних језика на немачком говорном подручју обрађивани су са прагматичним, елитистичким, еманципаторским или етничко-расистичким циљевима (Lüsebrink, 2003: 81–94). Тако крајем XIX века на немачком говорном подручју упознавање стране културе има изразито прагматичан циљ – да се савлада језик француских и енглеских трговинских ривала (Vent према Kramer, 1997: 15). Све до Првог светског рата у настави страних језика примат имају садржаји који се односе на „корисна знања“ о земљи, институцијама, о друштву и трговини (Lüsebrink, 2003: 61), да би се потом са посебном пажњом приступило проучавању књижевног стваралаштва и стицању синтетичког знања о циљној култури, са намером да се што боље упозна и разуме биће другог народа. До потпуне инструментализације и злоупотребе културолошких елемената у настави страних језика у идеолошке и пропагандне сврхе долази током владавине националсоцијалиста, који су вредновали садржаје циљне културе у складу са важећом идеологијом (Kramer, 1997: 17).

Културолошки садржаји враћени су у наставу страних језика на немачком говорном подручју на таласима реформског покрета у педагогији, 70-их година прошлог века. У тада актуелној преткомуникативној дидактици увођење културолошких елемената у наставу страних језика имало је за циљ да ученике упозна са релевантним темама из културног живота заједнице чији језик се учи. У оквиру таквог фактографског приступа (Дурбаба, 2011: 48), односно когни-

тивне поставке (Weimann, Hösch, 1991: 134), уџбеници су допуњавани информативним текстовима чији је циљ био да ученике упознају са општим, дакле, енциклопедијским подацима о земљи чији се језик изучава. Насумично изабарни подаци о географији, политичком систему, институцијама, привреди, систему образовања, обичајима, значајним личностима и слично имали су циљ да упознају ученике са „системом немачке стварности“ (Delmas, Vorderwülbecke, 1982: 202). Њихова основна функција била је усвајања декларативних знања. У духу традиционалог, естетско-академског тумачења, култура се редукује на високу културу, а селектовани садржаји стварају утисак да је реч о објективном и општеприхваћеном приказу стварности. Резултат таквог приступа је искривљена слика циљне културе, односно стране стварности, настала као последица парцијалног приказа насумично селектованих елемената стране културе, без увида у целину и без могућности спознаје да је реч о међусобно детерминисаним и међусобно зависним елементима.

Појава комуникативне дидактике условила је редефинисање наставног циља, те циљ наставе страних језика постаје развијање комуникативне компетенције, која обједињује језичку и културну практичну компетенцију на страном језику и у страном култури. Овај прагматично-комуникативни окрет довео је до промене фокуса, те ће се тако феномени свакодневице сматрати репрезентативним аспектима сваке културе. Циљ интегрисања културолошких елемената у наставу страних језика у окриљу комуникативног приступа јесте да се омогући језичка акција у свакодневном животу, али и да се пружи помоћ за разумевање феномена свакодневице у страном култури (Pauldrach, 1992: 7). Стога се аутори уџбеника окрећу од садржаја високе културе ка прагматичко-културолошким садржајима, односно универзалним темама као што су становање, исхрана, рад, слободно време, међуљудски односи и слично.

Као последица посткомуникативног преокрета развија се и данас актуелни интеркултурни приступ у настави страних језика, који карактерише напредна прагматичке и функционалне усмерености комуникативног приступа. Наставни циљ више није редукован на развијање језичких вештина, већ подразумева развијање стратегија за тумачење и разумевање стране културе, чиме се посебан значај даје културној и интеркултурној димензији. Редифинисани циљ наставе страних језика сада је развијање комуникативне компетенције у интеркултурним ситуацијама (Müller, 1994: 155), а интеркултуралност се тумачи као способност да се помоћу језика открије нова култура.

Циљеви наставе страног језика се проширују и обухватају не само знања о страном култури, већ и развијање способности, вештина и навика неопходних за тумачење и разумевање циљне културе. Под способностима се првенствено мисли на способност опажања и способност емпатије, који треба да омогуће напуштање етноцентричног полазишта у сагледавању страног и допринесу ослобађању од предрасуда или макар њиховом опажању и промишљању. Интеркултурне склоности и умећа дефинишу се као: 1) способност успостављања односа између полазне и циљне културе, 2) способност препознавања и употребе различитих стратегија у остваривању контаката са припадницима других културних

заједица, 3) способност посредовања између култура и решавање неспоразума проузрокованих културним разликама, 4) способност превазилажења односа који не превазилазе ниво стереотипних представа (ЗЕО, 2002: 118).

Неведене способности, вештине и навике могу се, сматрају заговорници интеркултурног приступа, развити избором тема изведених из основних антрополошких категорија, а то су: живот и смрт; идентитет и особине личности; живот у породици, сроднички и партнерски односи; становање, животно окружење; рад и слободно време и сл., али и категорије као што су вредносни систем, правила понашања као и духовна и психичка искуства (унутрашња репрезентација реалности, имагинација, саморефлексија или емоционалност) (Neuner, 1994: 23).

Данас се могу назрети контуре новог, транскултурног приступа. Интеркултурни и транскултурни приступ су комплементарни концепти који се првенствено разликују по схватању културе. Заговорници транскултурног приступа сматрају да се у оквиру интеркултурног приступа култура и даље сагледава као монолитна, хомогена творевина (Bell/Rust, 2012: 114), чиме се пренебрегава да модерна друштва карактеришу и интерне разлике и екстерна умреженост, међусобно прожимање елемената и општа хибридизација (Freitag-Hild, 2013: 125). Стога се у оквиру транскултурног приступа полази од дискурзивног, процесног схватања културе, као хибридне, полифоне мреже, отворене према другим културама (*Ibid.*).

Садржаји којима је могуће постићи циљеве оваквог транскултурног учења су они којима се омогућава проналажење заједничког у различитом, промишљање питања политичке, друштвене, културне, језичке и сваке друге моћи, потом садржаји који се односе на глобална питања и проблеме као што су људска права, заштита животног окружења, рад деце и сл., или садржаји који се односе на промене настале као последица глобализације и миграција, а очитују се у хибридном културним и литерарним формама и често су дела аутора са хибридном културним идентитетом, и најзад, они који се односе на диверзитет у образовном контексту (социјална, религиозна, политичка, сексуална хетерогеност) (Bell/Rust, 2012: 115–116).

Методологија истраживања

Када је реч о истраживањима реализованим код нас, може се констатовати да постоји живо интересовање за културну и интеркултурну компетенцију у настави страних језика (Вујовић, 2004; Кончаревић, 2006; Филиповић 2008, Вучо, 2010; Кржељ, 2013; Марковић, 2015, Стојановић 2016 и др.), али да је број истраживања у области страних језика струке и даље скроман. До сада су предмет анализе били културолошки садржаји у уџбеницима за страни језик, али не и заступљеност елемената интеркултурног учења у наставним плановима и програмима основних и средњих школа или силабусима за страни језик струке.

Циљ овог истраживања био је да се испита заступљеност културолошких садржаја у силабусима за немачки језик струке на универзитетима у Србији и да се анализира да ли дефинисани циљеви, исходи и садржаји одговарају интеркултурном приступу, односно да ли доприносе развијању интеркултурне компетенције. Полазна основа овог истраживања била је Вајманова и Хешова класификација приступа у обради културолошких елемената на фактички, комуникативни и интеркултурни (Weimann, Hösch 1991: 134–142), која је допуњена транскултурном поставком, још увек непознатом у време када су аутори објавили своју поделу.

У складу са постављеним циљем дефинисани су следећи задаци:

- 1) Утврдити да ли су циљеви и исходи силабуса карактеристични за фактички, комуникативни, интеркултурни или транскултурни приступ.
- 2) Утврдити да ли је избор садржаја силабуса заснован на истим приступима од којих се пошло приликом дефинисања циљева и исхода учења.

У истраживању је примењена техника анализе садржаја: предмет анализе били су наставни циљеви, исходи учења и наставни садржаји. Анализом нису обухваћене наставне методе, типологија задатака и вежби и начини евалуације и праћења постигнућа из следећег разлога: одређеним методама и избором одређене типологије задатака могуће је остварити различите наставне циљеве, па стога није могуће говорити о методама које би биле специфичне искључиво за постизање циљева карактеристичних за интеркултурни или неки други приступ. Када је реч о техникама и инструментима евалуације интеркултурне компетенције, још немамо консензус о питању којим се инструментима и у којим условима интеркултурна компетенција може оцењивати у настави страних језика. Стога није било могуће дефинисати категорије метода и категорије евалуација, а да се испуни захтев узајамне искључивости који налаже да један елемент не може истовремено припадати два различита мерним јединицама.

Анализа културолошких елемената у настави немачког језика струке на нефилолошким факултетима у Србији извршена је на узорку који су чинили силабуси следећих високошколских установа:

- Универзитета у Београду: 1) Филозофског факултета, 2) Пољопривредног факултета, 3) Правног факултета, 4) Учитељског факултета 5) Архитектонског факултета, 6) Саобраћајног факултета, 7) Факултета политичких наука, 8) Шумарског факултета; 9) Економског факултета.
- Универзитета Сингидунум: 10) Факултета за туристички и хотелски менаџмент, 11) Пословног факултета у Ваљеву, 12) Факултета за информатику и рачунарство;
- Универзитета Привредна академија у Новом Саду: 13) Правног факултета за привреду и правосуђе.
- Универзитета уметности: 14) Факултета музичке уметности.

Резултати истраживања

Резултати анализе циљева и исхода показују да се ни у једном силабусу, нити у наставним циљевима, нити у исходима учења, не помиње интеркултурна компетенција.

Табела 1: Циљеви обраде културолошких садржаја

силабус Факултета за туристички и хотелијерски менаџмент	<i>социолингвистичка компетенција</i>
силабус Пољопривредног факултета Универзитета у Београду	<i>знања о етнокултуролошким карактеристикама народа чији се језик изучава</i>
силабус Филозофског факултета Универзитета у Београду	<i>знања о немачкој култури и цивилизацији</i>
силабус Економског факултета Универзитета у Београду	<i>указивање на културне разлике, битне за успешну пословну сарадњу; продубљивање лингвопрагматике</i>

Циљеви који се у анализираним силабусима наводе, а везани су за циљну културу су: *социолингвистичка компетенција*³ (силабус Факултета за туристички и хотелијерски менаџмент), *знања о етнокултуролошким карактеристикама народа чији се језик изучава* (силабус Пољопривредног факултета Универзитета у Београду), *знања о немачкој култури и цивилизацији* (силабус Филозофског факултета Универзитета у Београду), *указивање на културне разлике, битне за успешну пословну сарадњу* (силабус Економског факултета Универзитета у Београду), *продубљивање лингвопрагматике* (силабус Економског факултета Универзитета у Београду). Сви Циљенаведени циљеви осим циља да се *укаже на културне разлике битне за успешну пословну сарадњу* специфични су за фактографски и комуникативни приступ. Знања о *етнокултуролошким карактеристикама* народа чији се језик изучава може се сврстати у фактографски приступ, будући да је реч о знањима. У исту категорију могу се сврстати и *знања о немачкој култури и цивилизацији*. *Социолингвистичка компетенција* може се сврстати у комуникативни приступ будући да је део комуникативне компетенције. Једини силабус који садржи циљеве карактеристичне за интеркултурни приступ јесте силабус Економског факултета Универзитета у Београду у којем се као наставни циљ експлицитно наводи *указивање на културне разлике, битне за успешну пословну сарадњу*.

И у случају исхода учења ниједан силабус не наводи експлицитно интеркултурну компетенцију. Свега три силабуса садрже исходе који се могу довести у везу са упознавањем циљне културе.

³ Делови силабуса дати су курзивом ради лакшег праћења текста.

Табела 2: Исходи учења

Силабус Правног факултета за привреду и правосуђе	<i>разумевање и основно познавање немачког друштва, религије и историје</i>
Силабус Пољопривредног факултета	<i>социокултурна компетенција (способност примене стечених знања о немачкој држави и етнокултуролошким карактеристикама немачког народа у складу са очекивањима инопартнера)</i>
Силабус Саобраћајног факултета	<i>боље разумевање језичке и културне свакодневице земаља немачког говорног подручја.</i>

У исходима дефинисаним у силабусу Правног факултета за привреду и правосуђе наводи се да би студент требало да *разуме и покаже основно познавање немачког друштва, религије и историје*; у силабусу Пољопривредног факултета у исходима се наводе *социокултурна компетенција (способност примене стечених знања о немачкој држави и етнокултуролошким карактеристикама немачког народа у складу са очекивањима инопартнера)*, а у силабусу Саобраћајног факултета *боље разумевање језичке и културне свакодневице земаља немачког говорног подручја*. Када је реч о исходима, заступљеност елемената специфичних за интеркултурни приступ нешто је већа него у случају наставних циљева. Тако два силабуса (силабус Правног факултета за привреду и правосуђе и силабус Саобраћајног факултета) наводе исходе који се могу смаграти циљем интеркултурног учења, будући да је реч о разумевању, а не познавању свакодневице немачког говорног подручја, односно немачког друштва, религије и историје. Исход наведен у силабусу Пољопривредног факултета не може се једнозначно сврстати у један приступ. Реч је о *социокултурној компетенцији и способности примене знања у складу са очекивањима инопартнера*, што може бити циљ иманентан и комуникативном и интеркултурном приступу, будући да наведени исход имплицира да студент треба да буде упознат са очекивањима инопартнера која су културно детерминисана. Очекивања саговорника циљне културе могу се довести у везу и са социокултурном компетенцијом, али и са интеркултурним сензибилитетом, једним од прокламованих циљева интеркултурног учења.

Табела 3: Културолошки елементи у наставним садржајима.

Силабус Саобраћајног факултета	<i>лингвопрагматички садржаји</i>
Силабус Учитељског факултета	<i>садржаји из области немачке културе</i>
Силабус Факултета за информатику и рачунарство	<i>знаменитости</i>
Силабус Правног факултета за привреду и правосуђе	<i>географија Немачке, највећи немачки градови, боравак у Бечу, оброци, пиће, храна, комуникација са особљем, разговор о Србији</i>
Силабус Факултета политичких наука	<i>Deutsch und deutschsprachige Länder, das Schulsystem in Deutschland, Erfahrungen in Deutschland, die Helden der Deutschen, sich verabreden, jemanden einladen, um Rat bitten, Ratschläge geben</i>

Силабус Факултета за информатику и рачунарство	<i>породица и породичне прославе, култура и обичаји, како ступити у контакт са пословним партнером, позивнице, учтиво прихватање и одбијање, писање разгледница, писама</i>
Силабус Економског факултета	<i>познавање друге културе и обичаја, свакодневни живот, ситуације и појмови везани за време и простор</i>

Највећу заступљеност (50% анализираних силабуса) културолошких елемената налазимо у категорији садржаја. Реч је о следећим елементима: *лингвопрагматички садржаји* (силабус Саобраћајног факултета), *садржаји из области немачке културе* (силабус Учитељског факултета), *знаменитости* (силабус Факултета за информатику и рачунарство), *географија Немачке, највећи немачки градови, боравак у Бечу, оброци, пиће, храна, комуникација са особљем, разговор о Србији* (силабус Правног факултета за привреду и правосуђе), *Deutsch und deutschsprachige Länder, das Schulsystem in Deutschland, Erfahrungen in Deutschland, die Helden der Deutschen, sich verabreden, jemanden einladen, um Rat bitten, Ratschläge geben*⁴ (силабус Факултета политичких наука), *породица и породичне прославе, култура и обичаји, како ступити у контакт са пословним партнером, позивнице, учтиво прихватање и одбијање, писање разгледница, писама* (силабус Факултета за информатику и рачунарство), *познавање друге културе и обичаја, свакодневни живот, ситуације и појмови везани за време и простор* (силабус Економског факултета).

На основу добијених података о садржају може се закључити да су најзаступљеније теме карактеристичне за фактографски приступ који се ограничава на посредовање изолованих података о земљи, обичајима, географским одредницама (*знаменитости, географија Немачке, највећи немачки градови, образовни систем у Немачкој, хероји Немачке, култура и обичаји* и сл.) потом следе садржаји карактеристични за комуникативни приступ (*оброци, комуникација са особљем, уговарање састанка, позивање у госте, тражење савета, саветовање, породица и породичне прославе, остваривање контаката са пословним партнером, позивнице, учтиво прихватање и одбијање, писање разгледница, писама, свакодневни живот, ситуације и појмови везани за време и простор*). Реч је о темама које репрезентују немачку свакодневицу и омогућавају адекватно језичко делање у свакодневним животним ситуацијама. Међутим, за одређени број тема, као што су *комуникација са особљем, разговор о Србији, како ступити у контакт са пословним партнером, позивнице, учтиво прихватање и одбијање, ситуације и појмови везани за време и простор* не може се на основу расположивих информација са сигурношћу тврдити са позиција којег приступа се третирају. Наведени садржаји могу се одговарајућим налозима обрадити у духу комуникативне, инктеркултурне и транскulturне поставке. Из-

⁴ Немачки и немачко говорно подручје, образовни систем у Немачкој, искуства из Немачке, хероји Немачке, уговарање састанка, позивање у госте, тражење савета, саветовање.

узетак представљају тема *образовање и професија*, будући да се као задатак наводи поређење и коментарисање, што се једнозначно односи на интеркултурни приступ, као и садржај *ситуације и појмови везани за време и простор* који може бити анализиран и са интеркултурног и са транскултурног полазишта. У малом броју силабуса (12%) наведени су културолошки садржаји, за које се због њихове општости не може утврдити полазиште са којег им се приступа (нпр. *садржаји из области немачке културе, лингвопрагматички садржаји*).

Закључак и педагошке импликације

Иако се интеркултурна компетенција не наводи као експлицитни циљ или исход учења ни у једном силабусу за немачки језик струке на нефилолошким факултетима, анализа циљева, исхода и садржаја силабуса показује да циљна култура ипак није у потпуности занемарена.

Силабуси не садрже информације о схватању културе од којег се полази приликом селекције културолошких садржаја. Недостатак информација о схватању културе на којем су утемељени циљеви третирања културолошких садржаја отежава операционализацију дефинисаних циљева. У недостатку те информације, корисник силабуса исти циљ и садржај може третирати са различитих полазишта, будући да упознавање стране културе може имати за циљ проширивање опште културе, развијање комуникативне компетенције у свакодневним ситуацијама, али и разумевање стране културе, развијање интеркултурне сензибилности или толеранције амбигвитета.

У силабусима за наставу немачког језика на нефилолошким факултетима питање циљне културе јесте маргинализовано, те се тако у 65% анализираних силабуса у циљевима учења не наводе циљеви који би се могли довести у везу са интеркултурном компетенцијом. У 35% анализираних силабуса наводе се циљеви који се односе на упознавање циљне културе. Од тог броја, свега се у једном силабусу наводе циљеви карактеристични за интеркултурни приступ, док се у 4 силабуса наводе циљеви карактеристични за фактографски, односно комуникативни приступ. На основу добијених података може се закључити да две трећине анализираних силабуса не садрже циљеве који се тичу развијања интеркултурне компетенције, а да су најзаступљенији циљеви карактеристични за фактографски приступ и односе се на стицање декларативних знања о циљној култури.

Када је реч о исходима учења, свега 21% силабуса наводи исходе који се могу довести у везу са циљном културом, при чему су сви наведени исходи карактеристични за интеркултурни приступ. Од свих анализираних категорија силабуса, културолошки елементи најзаступљенији су у садржајима, па тако половина анализираних силабуса обухвата такве садржаје. Неведени податак сведочи о чињеници да велики број наставника (82%) увиђа значај културолошких садржаја за постизање циљева наставе немачког језика струке, што потврђују и ранија истраживања (Кржел, 2009). Када је реч о приступима може

се закључити да су најбројнији садржаји карактеристични за фактографски и комуникативни приступ, мада је немали број садржаја (21%) који имплицирају интеркултурну комуникацију.

На основу добијених резултата може се закључити и да културолошки садржаји нису у потпуности маргинализовани у силабусима за немачки језик струке, као и да велики број силабуса садржи богат избор културолошких садржаја. Међутим, највећи део тих садржаја и даље је у функцији упознавања циљне културе или развијања комуникативне компетенције, чиме се занемарује потенцијал интеркултурног приступа да допринесе развијању кључних компетенција, и на тај начин омогући нашим студентима боље шансе на међународном тржишту рада.

Будући да наставници страних језика на нефилолошким факултетима, према важећем легислативном оквиру који чини Закон о високом образовању (Члан 74, Закон о високом образовању, 2007: 38), и статутима појединичних факултета (Кржељ, 2013: 267) имају право на ревизују силабуса, било би значајно истражити следеће: а) који би фактори допринели интензивнијем интегрисању интеркултурног концепта у силабусе за немачки језик струке на нефилолошким факултетима, б) који се фактори неповољно одражавају на интензивније интегрисање наведеног концепта, будући да истраживања показују не само да велики број наставника увиђа потребу за таквим видом иновације наставе језика струке (Кржељ, 2009), већ да су учињени одређени напори да се скрене пажња на значај тих концепата. При томе се првенствено мисли на чињеницу да је 42% наставника, који су уједно и аутори анализираних силабуса, учествовало у креирању Оквирног курикулума за немачки језик на нефилолошким факултетима и високим струковним школама у Србији⁵, у којем интеркултурно учење заузима значајно место.

И најзад, било би значајно проверити да ли ће након новог циклуса акредитације студијских програма наставници искористити своје право на ревизију силабуса и интеркултурној компетенцији дати већи значај него што је имала до сада.

Литература

- Blell, G., Rust, I. (2012). E-Begegnungen und transkulturelles Lernen in der literaturdidaktischen Ausbildung von Lehramtsstudierenden. In: G. Blell, C. Lütge (Hrsg.), *Fremdsprachendidaktik und Lehrerbildung. Konzepte, Impulse, Perspektiven*. (S. 113–132). Münster: LIT Verlag.
- Buhlmann, R., Fearn, A. (2000). *Handbuch des Fachsprachenunterrichts*. Tübingen: Günther Narr.
- Byram, M., Gribkova, B., Starkey, H. (2002). *Developing the Intercultural Dimension in Language Teaching: a practical introduction for teachers*. Strasbourg: Council of Europe.

⁵ Курикулум је настао у оквиру пројекта Гетеовог Института спроведеног 2006–2009.

- DAAD (2014). Studierendenmobilität. Dostupno na: <https://eu.daad.de/neu/studierende/studierendenmobilitaet/de/14998-studierendenmobilitaet/> 27.1.2020.
- Deardorff, D. (2011). Assessing intercultural competence. *New Directions for Institutional Research* 149, Jeremy D. Pen (ed.), *Assessing Complex General Education Student Learning Outcomes*. (pp. 65–79). John Wiley & Sons.
- Delmas, H., Vorderwülbecke, K. (1982). Landeskunde. Ehnert, R. (Hrsg.), *Einführung in das Studium des Faches Deutsch als Fremdsprache*. (190–222). Frankfurt/Main.
- Дурбаба, О. (2011). *Теорија и пракса учења и наставе страних језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Fearns, A. (2002). Fachsprachenunterricht. Bausch, K.-R., H. Christ, H.-J. Krumm (prir.), *Handbuch Fremdsprachenunterricht*. (S. 169-175), Tübingen, Basel: Francke.
- Filipović, J. (2008). Interkulturalna komunikativna kompetencija u nastavi stranih jezika. Vučo, J. (prir.), *Multidisciplinarnost u nastavi jezika i književnosti*. Nikšić. Filozofski fakultet Univerziteta Crne Gore: 87–98.
- Freitag-Hild, B. (2013). Transkulturelles Lernen. In: W. Halet, F. Königs (Hrsg.) *Handbuch Fremdsprachendidaktik*. Seelze-Velber: Klett. 125–129.
- Glaboniat, M. et.al. (2002). *Profile deutsch*. Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen. Lernzielbestimmungen, Kannbeschreibungen, kommunikative Mittel. Niveau A1, A2, B1, B2. Berlin u. a.: Langenscheidt Verlag.
- House, J. (1996). *Zum Erwerb Interkultureller Kompetenz im Unterricht des Deutschen als Fremdsprache*. *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht* [Online], 1(3), 21 pp. Доступно на: http://www.spz.tu-darmstadt.de/projekt_ejournal/jg_01_3/beitrag/house.htm - приступљено септембра 2019.
- Kramer, J. (1997). *British Cultural Studies*. München: Fink.
- Krželj, K. (2009). Ставови наставника о значају и циљевима лингвопрагматике у настави немачког језика. Излагање на Трећем међународном Конгресу „Примењена лингвистика данас: између теорије и праксе“, Друштво за примењену лингвистику Србије, Филозофски факултет, Нови Сад, 31. октобар–1. новембар 2009.
- Krželj, K. (2013). *Lingvopragmatika nemačkog jezik na nefilološkim fakultetima* (doktorska disertacija). Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Krželj, K. i Polovina, N. (2019). Значај кључних компетенција из перспективе наставника страних језика. *Andragoške studije* 2019, br. 1, 111–134.
- Lüsebrink, H.-J. (2003). *Einführung in die Landeskunde Frankreichs: Wirtschaft - Gesellschaft - Staat - Kultur - Mentalitäten*. Stuttgart, Weimer: Metzler Verlag.
- Moro, S., et. al. (2007). *Rahmencurriculum für Deutsch als Fremdsprache im studienbegleitenden Deutschunterricht an Universitäten und Hochschulen in Kroatien – Okvirni kurikulum za Njemački u nastavi stranih jezika kao popratni studijski predmet na sveučilištima i visokim školama u Hrvatskoj*. Osijek: Prehrambeno-tehnološki fakultet, Goethe Institut Kroatien.
- Müller, B.-D. (1994). *Wortschatzarbeit und Bedeutungsvermittlung. Deutsch als Fremdsprache. Fernstudieneinheit 8*. Berlin: Langenscheidt.
- Neuner, G., Hunfeld, H. (1993). *Methoden des fremdsprachlichen Deutschunterrichts: Eine Einführung*. Berlin u. a.: Langenscheidt.

- Neuner, G. (1994). Fremde Welt und eigene Erfahrung - Zum Wandel der Konzepte von Landeskunde für den fremdsprachlichen Deutschunterricht. In: G. Neuner (Hrsg.) *Fremde Welt und eigene Wahrnehmung. Konzepte von Landeskunde im fremdsprachlichen Deutschunterricht. Eine Tagungsdokumentation.* (S. 14–39). Universität Gesamthochschule Kassel.
- Правилник о стандардима компетенција за професију наставника и њиховог професионалног развоја. Службен и Гласник, бр. 5/2011.
- Pauldrach, A. (1992). Eine unendliche Geschichte. Anmerkungen zur Situation der Landeskunde in den 90er Jahren. (S. 4-15) *Deutsch als Fremdsprache* 6.
- Reinfried, M. (2001). Neokommunikativer Fremdsprachenunterricht. Ein neues methodisches Paradigma. In: F.-J., Meißner, M. Reinfried (Hrsg.) *Bausteine für einen neokommunikativen Französischunterricht.* Tübingen: Günter Narr.
- Weimann, G., W. Hosch (1991). Geschichte im landeskundlichen Deutschunterricht. *Zielsprache Deutsch.* 22, 134–142.
- Zajednički evropski okvir za žive jezike. Učenje. Nastava. Ocenjivanje. (2002). Podgorica: Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore.
- Закон о високом образовању. Доступно на: <http://www.mpn.gov.rs/propisi/zakoni/obrazovanje-i-vaspitanje/505-zakon-o-visokom-obrazovanju> – приступљено августа 2015.

Katarina K. Krželj

INTERCULTURAL COMPETENCE IN GERMAN FOR SPECIFIC PURPOSES SYLLABI

Summary: In post-communicative foreign language developing intercultural competence is considered to be one of the goals of foreign language learning.

However, there are clear differences in the way intercultural communication is addressed in the syllabi for German for specific purposes (GSP) taught at non-philological faculties. The purpose of this research has been to establish the goals which enable developing intercultural competence have been incorporated in the syllabi. To that aim, an analysis of learning goals has been carried out, as well as the analysis of the different approaches to linguo-pragmatic content (factual, communicative, intercultural and transcultural) governing the choice of the content covered by the syllabi.

The results have been obtained by the analysis of the content of 14 syllabi for teaching GSP at non-philological faculties. They show that only 30% of the analyzed syllabi contain elements of linguo-pragmatic content, only one syllabus specifies goals incorporated in this approach, while four contain goals characteristic of factual and communicative approaches.

The obtained results point to the insufficient coverage of elements of intercultural learning, as well as to the need to update the existing GSP syllabi at non-philological faculties in the Republic of Serbia.

kkrzelj@f.bg.ac.rs

Тематски зборник радова
са деветог међународног научног скупа
одржаног 9. новембра 2019

НАУКА И САВРЕМЕНИ УНИВЕРЗИТЕТ 9
НОВИ ПРАВЦИ ИСТРАЖИВАЊА У ДРУШТВЕНИМ И
ХУМАНИСТИЧКИМ НАУКАМА

Издавач
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ

За издавача
Проф. др Наталија Јовановић, декан

Лектор
Маја Д. Стојковић

Лектор радова из историје
Маја Коцић

Корице
Дарко Јовановић

Прелом
Милан Д. Ранђеловић

Формат
17 x 24 cm

Израда ЦД-а
Филозофски факултет у Нишу

Тираж
60 CD-а

Ниш 2020.

ISBN-978-86-7379-553-9

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

930.85(497)(082)(0.034.2)
81-115(082)(0.034.2)
811.163.41(082)(0.034.2)
37.01(082)(0.034.2)
316.774(082)(0.034.2)

МЕЂУНАРОДНИ научни скуп Наука и савремени универзитет (9 ; 2019 ; Ниш) Нови правци истраживања у друштвеним и хуманистичким наукама [Електронски извор] : тематски зборник радова [са деветог међународног научног скупа одржаног 9. новембра 2019] Наука и савремени универзитет 9, [(2019)] / уреднице Јасмина Шаранац Стаменковић ... [и др.]. - Ниш : Филозофски факултет Универзитета, 2020 (Ниш : Филозофски факултет Универзитета). - 1 електронски оптички диск (CD - ROM) : текст ; 12 cm. - (Библиотека Научни скупови / [Филозофски факултет, Ниш]) Системски захтеви: Нису наведени. - Текст ћир. и лат. - "Зборник радова ... са научног скупа ... у Нишу, 9. новембра 2019. ... ---> Предговор. -

Тираж 60. - Напомене и библиографске референце уз радове. -
Библиографија уз сваки рад. - Summares.

ISBN 978-86-7379-553-9

1. Додат. насл.

а) Културна историја -- Балканске државе -- Зборници б) Српски језик -- Зборници в) Компаративна лингвистика -- Зборници г) Педагогија -- Зборници д) Масовни медији -- Зборници

COBISS.SR-ID 29198601